Samelandspartiet
Sámiid Riikkabellodat

VÄLLJIMPROGRÁMMA
2021-2025

www.samelandspartiet.se

VÅRT FRAMTIDA SÁPMI

Ett framtida starkt Sápmi och ett gott samiskt liv för alla samer är ledorden för Sámiid Riikkabellodats arbete. I vårt Sápmi är traditionella kunskaper, rennäringen och andra samiska näringar, vår kultur och samiska språket levande i vår vardag. Samebyar, sameföreningar och idrottsföreningar är viktiga mötesplatser för både samiska barn, unga och äldre. Vi vill ha ett Sápmi som pulserar av livsglädje och i det arbetet behöver vid dig.

Under den kommande mandatperioden prioriterar Sámiid Riikkabellodat arbetet med att stärka de vardagsnära frågorna i samiska samhället och stå för ett nytänkande när det gäller den framtida politiska inriktningen i Sametinget.
I vårt arbetet med en hållbar framtid för alla samer är samiska näringar, språk, kultur och samiska utbildningar av central betydelse.

MIN BOAHTTEVAŠ SÁPMI

Boahtteáiggi nanu Sápmi ja buorre sámi eallin buot sámiide lea vuođđun Sámiidbellodaga barggus. Min Sámis lea árbevirolaš máhttu, boazodoallu, sámi ealáhusatdoaimat, kultuvra ja min sámegielat guovdážis min beaivválaš eallimis. Čearut, sámesearvvit ja valáštallansearvvit leat dehálaš čoahkkananbáikkit sihke sámi mánáide, nuoraide ja vuorraset olbmuide. Mii háliidit Sámi gos eallinmokta ja illu buljarda, ja mii dárbbahit du veahkkin dan barggus.

Boahttevaš áigodagas lea Sámiid Riikkabellodaga áigumuš nannet beaivválaš áššiid sámi servvodagas ja ođasmahttit sámepolitihka Sámedikkis. Sámi ealáhusat, gielat, kultuvra ja skuvlejupmi leat guovddážis min barggus ásahit bistevaš boahtteáiggi buot sámiide.

MIJJIEN BÅETIJE BIEJJIEN SAEPMIE

Båetije biejjien nännoes Saepmie jih buerien saemien jieleme gaajhkh saemide lea lijremebaakoeh Sámiiid Riikkabellodaten barkose. Mijjien Saepmesne lea aerpie vuekie maahtoeh, båatsoejieleme jih saemien jielemh, mijjien kultuvre jih saemien gïele jielije mijjien aarkebiejjesne. Båatsoe sijth, saemien siebrieh jih saavreme siebrieh vihkeles gaavnedimmie sijjie dovne saemien maanide, noeride jih voeres almetjidie. Mijjieh sijhtebe Saepmiem utnedh mij jielemeaavoem vadta jih daan barkose datnem daarpesjibie.

Daan båetije stilleme tijjesne Sàmiid Riikkabellodat voestes raajeste sæjhta barkedh jih dah lihke aarkebiejjie gyhtjelasside saemien siebredahkesne nännoestidh jih urrestelaakan ussjedidh dah båatije biejjien politihke ulmien bijre Saemiedigkesne. Mijjien barkoe jih nännoes båetije biejjieh gaajhkh saemide darjodh guktie saemien jielemh, gïele, kultuvre, jih saemien ööhpetimmieh vihkeles ulmie sjædta.

MIJÁ BOAHTTEÁJGE SÁBME

Boahtteájge nanos Sábme ja buorre sáme viessom gájkka sámijda li bágo ma oahpesti Sámerijkabelludagá bargov. Mijá Sámen li árbbedábálasj máhto, boatsojäládus ja sáme äládusa, mijá kultuvrra ja sámegiella. Da li viesso mijá árggabiejven. Tjielde, sámesiebre ja valástallamsiebre li ájnnasa tjåhkanimsadjen sáme mánájda, nuorajda ja vuorrasappojda. Sihtap Sámen galggá årrot buolle viessomávvo ja dan bargon duv dárbahip.

Dán boahtte fábmudakguhttalin Sámerijkabelludahka vuorot bargov nannit árggabiejve ássjijt sáme sebrudagán ja tjuottjodit åddåájádusájt ma guosski boahtteájge politijkalasj ulmev Sámedikken.
Mijá bargon, nanos boahtteájgge, gájkka sámijda li äládusa, giella, kultuvrra ja sáme åhpadus guovdátjin.

MÏJJAN BÅHTIJE ÁJGIEN SÁBMIE

Båhtije ájgien nïnnuos Sábmie jah buörrie sámien viässuome gájka sämijde leäh Sámiid Riikkabellodahkkan barguon lijrremebáguoh. Árbbiemáhttuo, båtsuojsujttuo jah sámien jiälátassh, mïjjan kultuvrra jah sámiengiälla leäh viässuoje árggabiejvien mïjjan Sámiesne.
Tjieldieh, sámiensiebrieh jah idråhttasiebrieh leäh ájnas gávnademesïjjieh gåbbåtjahkkh sámien mánájde, nuarijde jah vuarrasijde. Mïjjah sïjttabe Sámiev juhkka tsábmá viässuomeávuojne jah dan barguosne mïjjah dárbahiehpie duv.

Båhtije mandáhttaájgien Sámiid Riikkabellodat biäjjá barguov njunnahissa nïnnuodit árggabiejvien gehttjelvassijde sámien syöbradahkkasne jah tjudtja uđđa ussjademevuegij uvdaste båhtije ájgien politijkaladtje hárráj Sámediggiesne.
Mïjjah barguosne nïnnuos båhtije ájgien uvdaste gájka sämijde leäh sámien jiälátassh, giälla, kultuvrra jah sámien åhppatassh guavdátjisne

MIJA SÁBME BÅHTEJ ÁJGEN

Båhtej ájge nanos Sábme ja buorak sáme viessom gájk sämijda lä läjjdimbágo Sámiid Riikkabellodaga bargo åvdåst. Mija Sámen iemelágátj máhto, båtsojsujjto ja sáme ieládusa, mija kultuvvra ja sámegiella lä vässo árrgabiejven. Tjielde, sámesiebre ja läsjmudallamsiebre lä nanos gávnadimsaje gåbbåtjak sáme mánájda, nuorajda ja vuorrasijda. Mija sihtap Sámev mij tsábbmá viessomávojn ja dan bargon mija dárbahip duv.

Dan båhtej mandáhttaájgen Sámiid Riikkabellodat biejjá åvdemusan bargov ninnit árrgabiejve gatjalvasajt sáme sebrudagan ja tjudtju årrå usjudimvugij åvdåst båhtej politijkalatj háre hárráj Sámediggáj. Mija bargon nanos båhtej ájge åvdåst gájk sämijda lä sáme ieládusa, giella, kultuvvra ja sáme lieradasa gasskaárvon.

SAMISKA SPRÅKET

Samiska språket är en grundläggande del av vår kultur och identitet. Statens försvenskningspolitik har lett till att många samer har förlorat sitt hjärtespråk - samiskan. Samiid Riikkabellodats mål är att samiska språken ska hållas levande och att alla samer ska kunna stärka, återta och utveckla sin samiska. Även redan samiskspråkiga ska kunna stärka språket. Ett levande språk bidrar till gemenskap och trygghet samtidigt som språket är viktigt för att vi ska kunna bevara och utveckla våra traditioner, traditionella kunskaper, näringar, kultur, historia och att föra språket vidare till nästa generation. Sámiid Riikkabellodat kommer att arbeta för att de samiska språken är en naturlig del i vår vardag och i våra kontakter med det övriga samhället. Vi kommer att prioritera språkutbildningar, läromedel, utbildning av pedagoger och språkarenor för att stärka användningen av språket i Sápmi och i samhället.

Sámiid Riikkabellodat vill

- **Stärka användningen av samiska språket i Sápmi och i samhället**
- **Att alla samer ska få möjlighet att stärka, återta och utveckla sitt samiska språk**
- **Priotera språkutbildningar, läromedel, utbildning av pedagoger och starka språkmodeller i lärandet**

LÅNGSIKTIGT HÅLLBAR RENSKÖTSEL

En hållbar renskötsel med naturbete som grund är en prioriterad fråga för Sámiid Riikkabellodat. Renskötseln är enligt vår mening grundpelaren för vår kultur, våra traditioner, övriga samiska näringar, vårt språk och våra rättigheter till land och vatten. Förståelsen för och kunskapen om renskötselns unika närings-, drifts- och företagsform samt ekonomi där hela familjen är delaktig behöver stärkas. Vi vill att samiska kvinnors kunskaper och erfarenheter synliggörs som en viktig del i en framtida lågsiktigt hållbar renskötsel.

Samiid Riikkabellodat prioriterar att renskötseln har tillgång till sammanhållande betesmarker under alla årstider. Sámiid Riikkabellodat kommer också arbeta för att rovdjursstammarna ska minska till den överenskomna toleransnivån. Vi vill inte ha någon varg i renskötselområdet. Skogsbrukets avverkningar inom renskötselns betesmarker vill vi stoppa helt. Vi tycker att det är nog med alla former av exploateringar i Sápmi som inte respekterar renskötselns erkända rätt till land och vatten.

Förekomsten av rasism mot samer på alla samhällsnivåer ska kraftigt motarbetas. Hot och kränkningar riktade mot renskötseln i vinterbetesmarkerna måste upphöra. Vi vill se krafttag från rättsväsendet i frågor om renstölder och tjuvjakt av ren. Angrepp mot renar bör klassas som hatbrott.

Samiid Riikkabellodat vill

- **Minska antalet rovdjur och att varg inte ska finnas i renskötstelområdet**
- **Stoppa skogsavverkningar i renskötselområdet och återskapa renbetesmarkernas naturliga vegetation**
- **Ta till vara samiska kvinnors kunskaper och erfarenheter för en bärkraftig renskötsel**
- **Stärka renskötselns rättsliga ställning gentemot alla former av exploateringar inom renskötselområdet**
- **Att rättsväsendet tar krafttag mot tjuvjakt och stölder av renar**

UTBILDNING

I vårt Sápmi ska barn, unga och vuxna kunna välja samiska utbildningsvägar med hög kvalitet från förskola till högre utbildning. För att det ska kunna bli verklighet vill vi i samarbete med de övriga Sametingen arbeta för gemensamma läroplaner, produktion av läromedel och utbildning av pedagoger med samisk språk- och kulturkompetens på alla utbildningsnivåer. Sámiid Riikkabellodat kommer att arbeta för ökad tillgänglighet till utbildningar via intensivkurser, språkbads- och språkbevaringsmodeller och distansundervisning. Vi kommer att prioritera arbetet med att våra barn, unga och vuxna i framtiden ska kunna välja utbildningsvägar på alla nivåer där samiska språk, kultur och árbediehtu i en ny tid är en naturlig del i utbildningen.

Sámiid Riikkabellodat vill

- **Att samiska pedagoger utbildas och att läromedel tas fram inom alla ämnen inom förskola, grundskola och gymnasium och högre utbildning**
- **Öka tillgången på intensivkurser, distansundervisning, språkbad- och språkbevaringsmodeller utifrån vars och ens språkliga förutsättningar**
- **Stärka samarbete mellan Sametingen om samisk utbildning på högskolenivå**
- **Arbeta för utbildningar med samisk inriktning på gymnasial nivå och för yrkesutbildningar**

SAMISK NÄRINGS- OCH SAMHÄLLSUTVECKLING

I det samiska samhället växer idag nya näringar fram med den samiska kulturen som bas. Samiska kulturella och kreativa näringar skapar långsiktigt hållbara möjligheter för fler samer att leva, bo och arbeta i Sápmi. Vi menar att ett mångsidigt och livskraftigt samiskt näringsliv utvecklar samiska mötesplatser som stärker både språk och kultur för alla samer. För att stimulera att fler samiska kvinnor och unga startar företag både inom traditionella och nya näringar behövs nytänkande och förståelse för det samiska näringslivets egna förutsättningar när gäller ekonomiskt stöd, bildande av företagsnätverk och kompetensutveckling. Sámiid Riikkabellodat vill att det ska finnas startstöd för unga renskötare och bättre finansiering av samiskt nyföretagande och nätverksbyggande.

Sámiid Riikkabellodat vill

- **Att stödformer införs för samiska företag utifrån samiska näringslivets förutsättningar**
- **Att utökat startstöd för unga renskötare och kvinnor införs**
- **Att finansiering av nyföretagande och nätverksbyggande sker utifrån samiska förutsättningar**
- **Att natur- och kulturmiljöstöden återinförs**

SAMISK RÄTT TILL LAND OCH VATTEN

Samisk rätt till land och vatten grundar sig på urminnes hävd och sedvana vilket har bekräftats av såväl Girjas-domen, Nordmaling-domen och domen i Skattefjällsmålet. Det är klarlagt att samisk rätt till land och vatten är av civilrättslig karaktär som också omfattas av egendomsskyddet i regeringsformen och Europakonventionen på samma sätt som äganderätten.

Generation efter generation har vi samer brukat land, vatten och naturresurser hållbart och med stor försiktighet utifrån naturens egna villkor. Sámiid Riikkabellodat vill att mark, vatten och naturresurser ska förvaltas av oss samer. Vi kommer att hävda rätten till land och vatten med grund i urminnes hävd och sedvana i all markanvändningen i Sápmi. Vi vill också att samiska civila rättigheter och egendomsskyddet för land och vatten ska respekteras och införlivas i all framtida lagstiftningsarbete som rör Sápmi.

Sámiid Riikkabellodat vill

- **Hävda rättsprinciperna urminnes hävd och sedvana vid all markanvändning i Sápmi**
- **Hävda egendomsskyddet och de civila rättigheterna i all lagstiftning som rör land och vatten i Sápmi**
- **Stärka samisk förvaltning och folkrättens princip om samiskt självbestämmande av land och vatten i Sápmi**
- **Ratificera ILO konventionen 169**

SAMISK KULTUR OCH SAMISK IDROTT

En levande samisk kultur är viktig för vår identitet och självkänsla. Vår kultur bygger på våra egna levnadsförutsättningar och livsvillkor. Samiska språket och traditionella kunskaper är centrala delar i den samiska kulturen. Sámiid Riikkabellodat vill göra det möjligt för alla samer att ta del av duodji, musik, jojk, teater och litteratur och andra kulturyttringar. Våra kulturarbetare, sameföreningar, och organisationer är viktiga för levande samiska kulturella mötesplatser. Sámiid Riikkabellodat tycker att det är dags vi samer själva bestämmer över och förvaltar vår egen kultur utifrån ett samiskt synsätt för att stärka vår livsstil.

Samisk idrott är en viktig del av den samiska kulturen då den skapar naturliga mötesplatser för barn, unga och vuxna i Sápmi och över landsgränser. Samisk idrott bidrar till ett gott och hälsosamt liv för oss samer. Sámiid Riikkabellodat kommer med kraft arbeta för att samisk idrott erkänns som en del av idrotten i Sverige och att samisk idrott och samiska idrottsföreningar får samma ekonomiska villkor som andra idrottsföreningar. Samisk idrott behöver också få bättre ekonomiska möjligheter att delta vid urfolkens idrottsarenor.

Sámiid Riikkabellodat vill

- **Samla förvaltningsansvaret för samisk kultur hos Sametinget**
- **Stärka samiska grundorganisationers arbete för samisk kultur**
- **Repatriera alla samiska kvarlevor och kulturföremål**
- **Stärka den samiska idrottsrörelsen**

HÄLSA OCH JÄMSTÄLLDHET/ JÄMLIKHET

Bristande kunskaper inom hälso- och sjukvården om samiska levnadsvillkor bidrar ofta till en sämre hälsosituation och sämre tillgång till hälso- och sjukvård. Sámiid Riikkabellodat vill att kunskapsläget om samers hälsosituation förbättras på alla samhällsnivåer och att hälso- och sjukvård som bygger på samisk språk- och kulturkompetens och den samiska befolkningens specifika behov ska öka. Vi vill att alla samer får likvärdig hälso- och sjukvård som övriga befolkningen och att våra äldre samers omsorgsbehov ska särskilt uppmärksammas. Sámiid Riikkabellodat prioriterar arbetet med att ett centrum för samers hälsa inrättas i den svenska delen av Sápmi.

Samiid Riikkabellodat vill att det samiska jämställdhetsarbetet utgår från de samiska livsvillkoren och levnadsförhållandena och att det framtida jämställdhetsarbetet bygger på samisk kultur- och språkkompetens.

Sámiid Riikkabellodat vill

- **Inrätta centrum för samisk hälsa med samisk språk och kulturkompetens**
- **Öka kunskaperna om samiska levnads- och livsvillkor**
- **Inrätta vård- och äldreomsorg med samisk språk- och kulturkompetens**
- **Att jämställdhetsarbetet har samiska språk- och kulturkompetens som grund**

KLIMATFÖRÄNDRINGAR

Traditionella samiska näringars bruk av land och vatten är idag en förutsättning för bevarande av biologisk mångfald och för att minska konsekvenserna av klimatförändringarna inom Sápmi. Konsekvenserna av klimatförändringar påverkar redan idag samiska näringar negativt. Vi ser också att våra egna möjligheter att hantera klimatförändringar hindras och motverkas av den hårda exploateringen av renbetesmarker, av de stora rovdjursstammarna och vindkraftsindustrin men framför allt av de enormt omfattande skogsavverkningar inom renbetesmarkerna i Sápmi

I det framtida klimatanpassningsarbetet vill Sámiid Riikkabellodat att traditionell samisk kunskap tillsammans med nya åtgärder och nya lösningar ska bidra till att samiska näringars anpassning till konsekvenserna av klimatförändringarna underlättas och för att säkerställa en bärkraftig renskötsel i framtiden.

Sámiid Riikkabellodat vill

- **Att forskning om traditionell samisk kunskap och samiska näringars klimatanpassning inleds**
- **Att renbetesmarker återställs och att flyttleder och renskötselanläggningar klimatsäkras**
- **Att forskning om ohälsa kopplat till klimatförändringarna påbörjas**
- **Att finansiering av forskningssamverkan mellan samiska aktörer säkerställs**
- **Att stöd och kompensation för nya lösningar när det gäller klimatanpassning införs**
- **Stärka samiska samhällets krisberedskap**

Govat: Káren-Ann Hurri ja Anja Fjällgren Walkeapää

Ingrid Inga, Tomas Påve, Birgitta Andersson, Jan Persson, Erika Jannok, Anders-Erling Fjällås, Marianne Gråik, Lars-Anders Baer, Viola Walkeapää, Lars Jon Gråik, Martin Eriksson, Ann-Christin Blind, Pär Nilsson, Susanna Rikko, Josef Skum,

Sara Parfa Svonni, Erik Fankki, Brita Persson, Anders Nutti, Anna-Maria Kaddik, Nils Aron Kristoffersson Kroik, Jennie-Sofi Sparrock, Paul-Ante Utsi, Britt-Inger Blind, Aina Helen Fankki.

Följ Sámiid Riikkabellodat Samelandspartiet

Har du hört vår podd? "Samelandspartiet"

Per-Olof Nutti

Elli-Mari Lundgren

Paulus Kuoljok

Anja Fjällgren Walkeapää

Áslat Simma

Britt Sparrok

Torkel Stinnerbom

Ida Inga

Johanna Njaita

Káren-Ann Hurri

Matti Blind-Berg

Åsa Blind

Sara Skum, Margret Fjellström, Magnus Andersson, Erika Jonsson, Jan Erik Länta, Johannes Marainen, Annelie Päiviö, Jon-Krista Jonsson, Maria Unnes, Lars-Erik Svonni, Tanja Nordfjell,

www.samelandspartiet.se

Ditt val vid varje val!

Britt-Inger Blind, Tomas Kroik-Kristoffersson, Per-Gustav Idivuoma, Mats-Isak Sparrock, Greta Kaddik, Bror Saitton, Lena Kroik, Per-Henrik Bergkvist, Maria Teresia Nutti, Mikael Pirak. Sophia Rehnfjelll, Dag Skum, Michael Teilus, Anna-Britta Rikko,